

Naar aanleiding van de enquête inzake het huwelijk en gezin voor de bijzondere bisschoppenconferentie in het Vaticaan oktober 2014

Natuurwet

binnen het kader van het huwelijk

Voorop

Een enquête is natuurlijk een goede zaak, maar gaat men er dan niet van uit dat er gelovigen zijn die representatief zijn voor de kerk? Mij lijkt dat de vraag of en zo ja hoe men gelooft voorop moet staan. Het is een lastig punt maar wel ter zake. Hoe is de geloofsbeleving? Berust die op kennis? Bidt men thuis? Praat men over geloof? Wat doet men in de Eucharistie? Enige vorm van geestelijk Leven, Spiritualiteit? Waarom bent u katholiek? De kerkelijke huwelijksmoraal werkt ook niet bepaald bindend.

Punt twee is dat men begint bij Bijbel en leergezag. In de veronderstelling dat er voldoende gelovigen zijn die die encyclieken hebben gelezen? Dat zij op de hoogte zijn van natuurwet? Of hoopt men op 'sensus fidelium'? Wel interessant gezien de huidige antwoorden van gelovigen voor zover bekend en eerdere reacties. Je moet natuurlijk ergens beginnen maar als men van 'onderop' was begonnen, zou het wel moeilijker zijn, zo niet veel moeilijker, maar zou er wel een beter zicht op de realiteit ontstaan.

Dit artikel is voornamelijk naar aanleiding van de tweede vraag "Over het huwelijk volgens de natuurwet" en denkt vanuit een normale gezinssituatie en de huidige samenleving in (West)Europese cultuur. Het sacrament van het huwelijk komt nauwelijks ter sprake. Daarvoor zij verwezen naar het "Boek over Geloof".

Natuurwet

Nuchter, verstandelijk, wetenschappelijk bekeken houdt -binnen dit thema- de levende natuur het individu en de eigen soort in stand: eten en voortplanting. Dat zij dan natuurlijke orde. Nogal logisch; als zij er niet was, was er hoogstens alleen maar chaos en steen. Zo kun je spreken van wet, onontkoombaarheid. Vervolgens, wanneer de mens iedereen zoveel mogelijk 'ruimte' geeft opdat iedereen zo goed mogelijk kan overleven, komt ook 'wet' in de geest van 'recht', 'verplichting' naar voren; dan dus meer een nuttigheidsprincipe -ook in eigen belang- en voor iedereen geldend, waarop iedereen kan worden aangesproken. Dan is sprake van gedrag, te beginnen bij 'gezond verstand', natuurwet in ethische zin met recht als wezenlijk element, zedelijke natuurwet.

Als aan die natuurlijke orde een kwalificatie als ordening, opzet, doel, ideaal wordt toebedacht, is de mens bezig en geldt de onontkoombaarheid van biologische wetmatigheid niet meer zoals bij een dier. Een dier doet alleen volgens de geschiktheid van iets voor zijn doel, innerlijke drang of (aangeleerde) gewoonte, beperkt. Maar bij een kwalificatie is er de mens die zelf bewust interpreteert, die kent en kan en keurt en kiest. Daarbinnen geldt tenslotte alleen persoonlijke overtuiging. Daar is niks mis mee zolang natuur die niet falsificeert. Het dier is afhankelijk van zijn natuurlijke instincten, de mens is minder beperkt en hij kan natuur als gereedschap gebruiken voor een doel dat hij stelt, haar deels beheersen. De mens kan ook de natuurcyclus van 'eten en gegeten worden' onderbreken, hetzij vanuit algemeen nut, hetzij als ideaal.

Overigens, als men wil stellen dat de wet van de natuurlijke orde dan toch geldt, de mens aan biologische wetmatigheid is gebonden, geen mogelijkheid voor keuze heeft, moet men aan de hand van het resultaat, de huidige situatie, aantonen dat er alleen maar die wet er zo is geweest en/of on-wet de huidige situatie heeft bedreigd en nog bedreigt.

Rest de zedelijke natuurwet. Zij is ter zake als het recht in het geding is, waarbij ook voortplanting hoort, het recht doen aan dat aspect van natuurlijke orde.

Voortplanting

Objectief benaderd ligt voortplanting in de aard van de mens en zij zal om dezelfde reden als boven genoemd - eigen belang - zo doelmatig mogelijk uitgevoerd worden. Maar geen mens zal daarmee tevreden zijn. Hij/zij ervaart geslachtsgemeenschap persoonlijk, niet als instrument voor voortplanting. Zij houdt op de eerste plaats in 'ik hou van jou'. De grote kracht die bij het orgasme te voorschijn komt, die

enorme elkaar- en zelfbevestiging, het grensoverschrijdend elkaar bekennen, de tederheid en genegenheid en vrijheid zijn elementen die op de voorgrond staan door hun directe ervaarbaarheid. Dat is menselijke natuur, waarin de mens de biologische natuur overstijgt, wat een dier niet kan. Die directe ervaring is ook een kracht voor de instandhouding, invulling van het huwelijk.

Op grond hiervan hoeft geslachtsgemeenschap niet te worden 'gelegitimeerd' door nieuw leven. De trits 'Eros, Philia en Agapè/Caritas' is de drijfveer en al of niet beoogd nieuw leven komt daar bovenop. Ook als dit extra de natuur mooi maakt, voltooit, is dat dan een reden om dat mooie, dat extra als onontkoombaar, verplicht of bepalend doel te stellen, als dwingend ideaal? Dan is kans groot dat het verschrompelt tot een last. Ik –de eerste noch de enige- vind het onkies wanneer nieuw leven als doel of legitimatie wordt gehanteerd daarvoor. Gehuwden ervaren dat anders; een beroep op of verwijzing naar natuurwet als biologisch gegeven is beneden peil. Net als bij periodieke onthouding, waarbij aan de vrouw voorbij wordt gegaan en niet eens sprake is van natuurlijke beleving.

Ik meen dat de kerkleiding zich hierin zeer terughoudend moet opstellen. De nuchtere constatering 'seksualiteit is van ons tweetjes' behoeft weinig verdere invulling. Mocht vroeger het idee hebben meegespeeld dat voorbehoedsmiddelen lastig waren of gevaarlijk en dus onrecht ten opzichte van de vrouw inhielden, de huidige mogelijkheden hoeven dat niet te zijn.

De mens kan voortplanting plannen en dat is de verantwoordelijkheid van de gehuwden, die een doel of ideaal in die richting waar willen maken. Wordt aan bijdrage aan de voortplanting te kort gedaan als gemeenschap af en toe, beoogd, resulteert in nieuw leven? Wordt dan de natuur, de schepping, het leven ontwijfd? Is de dankbaarheid van de gehuwden minder? Het beogen, accepteren en zorg hebben voor het nieuwe leven past ook in de krans Eros-Philia-Agapè, uitgangspunt voor het gezin waarin ook lichamelijke 'warmte' haar vruchtbare plek heeft. Den mens eigen.

Huwelijksmoraal

Bij dit onderwerp, dat een stap verder gaat, wordt het wel heel moeilijk alleen verstandelijk bezig te zijn, alleen op menselijk vlak; het overstijgt natuur, wetenschap, en bij de mens zal "Het Religieuze" -als een hem eigen vermogen- mee gaan doen wanneer de stap naar geloof en dus ook geweten niet al is gezet. Een 'objectief' doel krijgt de inhoud van ideaal, een staat van roeping. In de trits denken – doen – ervaren heeft geloofszicht duidelijk zijn plaats maar ik zie niet dat het bovenstaande dan niet meer geldt.

Seksualiteit is een sterk menselijk vermogen en het is logisch dat de burgerlijke overheid maatregelen neemt om misbruik daarvan tegen te gaan middels wetgeving. Zij is ook een mooi vermogen en het is logisch dat een 'ideële' overheid een ideaal aanreikt. Ik ontzeg de kerkleiding inbreng noch zorg maar als van een ideaal een wet wordt gemaakt, waartegen men kan zondigen op straffe van, is het ideaal weg. De controlerende, regelende functie die de kerk als enige algemene instantie in de Middeleeuwen kreeg is door de burgerlijke overheid overgenomen binnen het kader van recht. Is dit –net als meer weten- ook geen aanleiding of zelfs reden om anders te gaan denken? Daarbij ook te bedenken dat, ook al is het niet de oorspronkelijke bedoeling van de enquête, de inbreng van de gelovigen -die nu eenmaal toch op tafel ligt- blijk geeft van een hoop biedende betrokkenheid die in het tegendeel zal omslaan bij frustratie ervan. Ik heb het gevoel van 'nu of nooit' maar er is tijd genoeg om na te denken en te laten groeien.

Binnen het kader van geloof gesproken noem ik het huwelijk het sterkste sacrament vanwege zijn directe ervaarbaarheid waarbij deel krijgen aan, zelfs aandeel hebben in De scheppende Liefde lonkt. Zou binnen het ideaal van het grootGeheim, binnen de roeping vanuit doopsel+vormsel, die zij aanreikt als haar kenmerkend, de kerk -i.c. de leiding- de huwelijksmoraal niet kunnen overgeven aan inmiddels genoeg voorhanden zijnde gehuwde systematische theologen, dogmatici, pastoraal- en moraaltheologen, ethici, pastoraalpsychologen, sociologen en verstandige huismoeders, die ook vanuit ervaring kunnen denken? Ook nu wordt 'sensus fidelium' interessant. Ik weet dat het meer inhoudt dan 'mening van leken' maar 'vox populi, Vox Dei' heeft ook zijn charme.

Daarbij kunnen vragen aan de orde komen of het kerkelijk huwelijk facultatief kan worden gesteld opdat het paar vrijer en bewuster kiest voor "Dit geheim is groot", zonder dat zij in geloof en hun ouderschap te

kort schieten. Is er behalve 'geen geldig bezwaar' ook een intentieniveau van het trouwpaar daarbij aan de orde? Welke ruimte gegeven kan worden als de relatie echt vast is gelopen, de "hardheid/onsoepelheid van harte" zich voordoet en het sacrament niet meer werkt, kan werken. (Zie de toelichting hieronder.) Hoe "behalve in geval van ontucht" nu kan worden ingevuld. Het gaat niet om drogreden maar om wat eerlijk en reëel is; er is wel iets aan de hand.

Wat als het paar zwak begaafd is? Wat over het afstaan van een kind? Wat kan de kerk bieden bij adoptie? Hoever kan IVF gaan? Embryodonatie? Maakt verschil in cultuur een differentiatie in huwelijk gewenst of zelfs nodig? Wat over de wens van par.7 f van de enquête: "Hoe een toename van het aantal geboortes ondersteunen?" Binnen het kader van "De zeer zware verplichting om het menselijk leven over te dragen" ?

Vragen over abortus vergen meer specialiteit als die buiten het witte of zwarte gebied vallen maar principe is dat het paar, tenslotte de vrouw, redelijkerwijs niet zomaar kan beschikken over het nieuwe leven ondanks de symbiose, maar ook dat vanwege de symbiose de vrouw redelijkerwijs het laatste woord heeft er over als het grijs is. Eerbied en zorg –bezorgdheid en zorgvuldigheid- staan voorop. Ook voor de vrouw zelf. Recht.

Homorelaties

Homohuwelijk is een onjuist woord omdat huwelijk de man-vrouwrelatie veronderstelt die denkt aan het krijgen en grootbrengen van eigen kinderen. Maar de den mens eigen Eros-Philia-Agapè/Caritas functioneert ook in die relatie en ik zie geen reden om hun die ervaring en expressie te ontzeggen en de betekenis voor hen te ontkennen, ook niet op grond van natuurwet die niet reëel is. Zie daarvoor het artikel "Homoseksualiteit", via de site Over geloof over te nemen.

Aan die relatie komt niet automatisch het recht op adoptie toe. Punt van uitgang is dat het kind recht heeft op vader+moeder, onmisbaar voor zelferkenning. Natuurlijk, in voorkomend geval zal men voor het minste 'kwaad' kiezen en graag gebruik maken van het goede. Zo niet als bijdrage aan de voortplanting dan wel aan de instandhouding ervan. Ten dienste van het kind; niet ten dienste van eigen wens. Men denke over adoptie ook niet te licht. Eigen kinderen groot brengen, laten worden, is al een klus.

Epe, 2 februari – 19 maart 2014

P. Goris

Toelichting

De vertaling van het antwoord van Jezus aan de farizeeën in Mt 19,8 en Mc 10,5 over de scheidingsregel van Mozes, "Omdat u hardleers bent", (Willibrord '95) is een interpretatie. Het gaat uit van de gedachte dat farizeeën slechteriken zijn, kampioen van verstoktheid. Omdat Jezus, zelf ongehuwd, de farizeeën aanspreekt, "u", lijkt het erop dat het antwoord typisch voor hen is. Maar het gaat om een discussie over de Wet¹, die er al was voordat de farizeeën daarmee kwamen en voor iedere Jood geldt; ook voor een vrome Jood kon zo'n vraag actueel worden, tenzij Mozes bedacht dat een/de Jood met verstokt hart het huwelijk aangaat.

Verder: mannen zijn onderling bezig. Wij denken meer aan de gelijkwaardigheid van man en vrouw, hetgeen daar en toen bij hen anders lag. Maar dat zij nu even punt twee. Even flink zijn.

Als een reden wordt bedoeld, "omdat" 'u hardleers bent', gebruikt het Grieks een voegwoord, γαρ of 'ὅτι, met een bijzin, een voorzetsel met deelwoord of iets anders, maar geen voorzetsel voor een zelfstandig naamwoord². Nuchter bekeken zegt het Grieks προς την = "met betrekking tot"³: "met betrekking tot uw hardheid van hart heeft Mozes ..." dus: als die situatie -ook bij de vrome- zich voordoet, dan geldt de regel. Het gaat dus niet om een reden voor een algemene situatie maar voor een specifiek geval: indien

¹ Mt 23,2: "Op de stoel van Mozes hebben de schriftgeleerden en de farizeeën plaatsgenomen".

² J. Harold GREENLEE: *A concise exegetical grammar of the New Testament*, page 71; Wm. B. Eerdmans Michigan 1963

³ Walter BAUER: *Wörterbuch zum Neuen Testament*; Walter de Gruyter Berlin 1971 kol. 1409: "*Im Hinblick auf eure Verstocktheit*". Zo ook de Vulgata Nova: "... *ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*".

Maar de Kings James Bible: He saith unto them, Moses *because of* the hardness of your hearts suffered you to put away your wives: but from the beginning it was not so. In het Duits: Er antwortete: Nur(!) *weil* ihr so hartherzig seid, hat Mose euch erlaubt eure Frauen aus der Ehe zu entlassen. Am Anfang war das nicht so. In het Frans: Il leur répondit: C'est à *cause de* la dureté de votre cœur que Moïse vous a permis de répudier vos femmes; au commencement, il n'en était pas ainsi. De Nieuwe Bijbelvertaling zegt "Omdat u harteloos en koppig bent".

Het Griekse σκληροκαρδία –hardheid/onsoepelheid van harte- komt in het Nieuwe Testament tweemaal voor en kan binnen het huwelijk alleen maar worden vertaald met 'het echt vastlopen van de relatie': als de relatie is verhard, het hart niet meer spreekt en hoort, de liefde weg is, niet meer vermag, er een-zijn noch verbinding meer is, kun/mag (moet?) je die regel van scheiding toepassen. Het woord "hard/eers" deugt hier niet. Het gaat om een verandering. Als je σκληροκαρδία in Mc 16,14 zonder meer vertaalt met "verstoktheid", ben je hardvochtig, zie je het trauma niet waarin zij zijn geraakt. Ook hier is onmacht meer ter zake dan onwil: ze konden (hun ogen) niet geloven en niet omschakelen, al zouden ze wellicht graag willen. Ik versta: "Doe maar, Thomas, ik ben het echt! En geloof weer in mij". Deut 10,16, Sir 16,10 of Jes 6,10 is niet ter zake; het gaat niet om geloof/inzicht maar om huwelijksrecht/-trouw. Is het ook nog de vraag of een woord dat ca. 300 jaar daarvoor drie maal in de LXX wordt gebruikt dan nog dezelfde betekenis heeft. Voor typisch 'hardnekkig', onwil, bestaat σκληροτραχηλος; zie Hand 7,51. In Mc 3,5 gaat het om blindheid ("caecitas") van het hart; er staat een heel ander woord: πωρωσις. Zij waren al 'blind'. "Duratio (cordis)" versus "caecitas". De laatste is toestand, de eerste gevolg van verandering zoals De Heer met het hart van farao deed.

Aangezien de farizeeën zeggen "om een willekeurige reden" en Jezus alleen die reden opgeeft, kun je stellen dat dat de enige reden is die Gods Opzet mag/kan passeren. De Wet/Mozes voorziet heel wijs, redelijkerwijs uit ervaring, dat zo iets kan gebeuren - ook toen - en dan hoef je geen ijzer met handen te breken. Maar scheiden "om een willekeurige reden" gaat principieel, 'beginnelijk', tegen Gods Opzet in; het is een scheppingsprincipe. Met zijn antwoord passeert Jezus interne Joodse meningsverschillen. Een stroming was die van Hillel die vond dat de Jood zijn vrouw al mocht wegsturen als hij geen zin meer had in haar. De school van Sjammai was wat minder frivol maar ook nogal soepel.

Het "om een willekeurige reden" is de clou van die discussie. Mt 19 preciseert dus Mc 10, dat die woorden niet heeft (het antwoord in v.4 is te vaag), ordent ook de volgorde van de redenering: eerst de vraag, dan het volledige principe-antwoord van Jezus en dan de uitzondering⁴. Dat Mc in 10,6 het principe ("Vanaf begin echter") na de uitzondering (v.5) zet –zoals Mt 19,8- benadrukt dat die scheidingsregel uitzondering is; de mens zal niet scheiden "om een willekeurige reden". Het lijkt erop (zie v.10) dat het zesde/zevende gebod te vrij werd gehanteerd: alleen de onmacht scheidt, de mens niet.

Ook de tekst geeft 'principe' aan. In het Grieks staat niet "vanaf het begin" maar "vanaf begin", punt van uitgang, principe⁵; dan is er ook plaats voor een uitzondering - waar in v.8 de nadruk op valt omdat ze in het begin van de zin (van Jezus' antwoord) staat - zoals ook Mt 19,9 en 5,32 ook een uitzondering aangeven, "behalve in geval van ontucht"; dus gaat het niet om een recht-toe-recht-aan situatie.

Lc 16,18 heeft als principe dat de Wet geldig blijft, ook in het koninkrijk (v.17): Moses staat scheiding toe maar wie zomaar zijn vrouw verstoot, gaat tegen de Wet in. Kennelijk wilde ook Lukas dat benadrukken. Dit is de enige uitleg die past in die context en aansluit bij Mt 19,3-8. Zo ook benadrukt Heb 13,4 dat in de gemeente losbandigheid in het huwelijk niet past. Die algemene waarschuwingen bleken nodig, zie v.10.

Mt 19,9 is een invoeging, herhaling van het leerpunt van Mt 5,31.32 -een punt in de opsomming- en past in Mt 19 niet. De zin "Maar ik zeg U", een discussieterm, tegenwerping, sluit literair niet aan bij het voorgaande. Het antwoord is al gegeven. Het Griekse "ὅν" insinueert bovendien dat het om een slagzin gaat, een aanzet, een titel van een paragraaf, niet om een betoog. Zo ook Mc 10,11.

Een slagzin nuanceert niet. "Gij zult niet doden" is eigenlijk 'Gij zult niet wederrechtelijk doden' want de Joden kenden wel de doodstraf. "Gij zult niet echtbreken" is dus eigenlijk 'Gij zult niet zomaar echtbreken'. Zoals ook de andere "Gij zult niet"-regels veronderstelt hij kwade opzet, waarvan het gebod "Gij zult niet de vrouw van uw naaste begeren" specifiek blijkt geeft; onmacht is dan niet aan de orde.

Als "omdat u hardleers bent (en koppig)" een juiste vertaling is, legitimeert de Wet een misstand – onmogelijk! Zij accepteert hardleersheid noch smoes als geldige reden maar voorziet wel in menselijk tekortschieten. Dat zij barmhartigheid of iets nog beters. Pastorale zorg. Ervaring en gezond verstand - soms helaas nodig.

Ik houd het dus op: "als de relatie echt vast is gelopen".

⁴ Zo'n precisering komt ook voor in Lc 17,3.4, dat Mt 18,21.22 aanvult: de broeder vraagt om vergeving. Dan pas!

⁵ Net als in Joh 1,1 'ἐν ἀρχῇ' geen lidwoord heeft; God heeft/kent geen begin: "Punt van uitgang is dat het Woord ...".

Jezus verandert de Wet niet, integendeel, hij handhaaft, ook die regel en vult hem in; herstel is niet aan de orde. Dus zie ik niet dat de Wet (N.B. van Mozes, hem heilig) overvleugeld, 'overruled' wordt door een goddelijke wet - zoals dat heet. Lc 16,17 geeft dat duidelijk aan en ik zie niet hoe de gerechtigheid van het koninkrijk te kort wordt gedaan door een juiste toepassing van de Wet. Wel kun je stellen dat Jezus het verbod, "gij zult *niet* (zo maar echtbreken)", positief invult met een visie, ideaal, roeping, voortzetting van de schepping net zoals hij met De acht⁶ Zaligsprekingen de Tien Geboden omkranst – gevolgd door de zes "Maar ik zeg u"-punten.

Ik denk dat het ὅτι in v.8, dat bij Mc niet ter zake is, de spil is. Dit ὅτι, "omdat", heeft betrekking op ἐπετρέψεν, heeft toegestaan; het 'omdat' van het scheiden ligt in σκληροκαρδία. De Vulgata Nova laat namelijk dit ὅτι weg: Ait illis: "Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras", moet zijn: Ait illis: "*Quoniam* Moyses ... permisit ... ad duritiam ... dimittere ...". Zonder dat 'quoniam' treedt er een kortsluiting op: het 'omdat', dat een reactie is op het 'waarom (heeft Mozes dan)?', komt op 'ad' te liggen: 'omdat jullie verstokt zijn'; zo valt de betekenis 'in geval van' niet meer op. Met de vertalingen in dat kielzog. Wat is de reden?

Jezus weerstaat de lading van v.7, dat op Mt 5,31 inhaakt, "Ook is er gezegd ..." maar zo niet door Mozes; scheiden is geen opdracht (zoals de Willibrord suggereert), het mag niet eens, tenzij.

De secure vertaling van het antwoord van Jezus op de vraag: "Waarom heeft Mozes dan opdracht gegeven om ...?" zij dan: "Omdat Mozes u toestond (alleen) in geval van verstarring van uw hart uw vrouwen weg te sturen ...", 'heeft hij u opdracht gegeven haar een scheidingsbrief te geven en weg te sturen.' "Maar dat is niet de Opzet." 'Want man en vrouw zetten de schepping voort als Beeld van Hem, één en enig.'

Zonder die brief was haar positie in de samenleving rechteloos. Tegen "Gij zult niet stelen".

Mogelijk speelde eerder de gedachte mee dat Matteüs het eerst was opgeschreven, vooraan in de rij net als Romeinen, zodat Marcus meer gezag heeft als een soort aanvulling op Matteüs. Met de huidige consensus over de volgorde is dat omgedraaid. "Waarschijnlijk hadden Matteüs en Lucas een geschreven tekst van Marcus ter beschikking" is mij geleerd: Mt 19 vult Mc 10 aan en Mt 5,32 vult Mc 10,11 aan.

Misschien paste v.9, een glosse, te goed in dat denken over onverbreekbaarheid en kleurde zij v.8 in. Maar als je twee contexten vermengt, krijg je van iedere wetenschapper een draai om je oren.

Wellicht ook dat vroeger de gedachte dat het paradijsverhaal historische werkelijkheid betreft de vertaling "In *het* begin" heeft bewerkt zodat het idee van 'principe' niet opviel. Het Latijn kent geen lidwoord, het Grieks wel. "het" heeft nooit bestaan; 'het' betreft evolutie waarin de mens tot het inzicht kwam (binnen geloof: kreeg) dat hij eigenlijk Wat wel altijd was is de Opzet van de Schepper.

Met deze benadering, die aansluit op de realiteit, is er geen enkel probleem met/over de Wet en Jezus' uitleg. Jezus benadrukt duidelijk het ideaal van blijvende éénheid maar erkent de uitzondering volgens de Wet.

Kortom, ik zie niet dat je op grond van het evangelie kunt stellen dat een kerkelijk huwelijk zonder meer onverbreekbaar is; als het sacrament niet meer functioneert, geen gereedschap meer heeft omdat de relatie (het 'heen-en-weer') geen dienst meer doet ondanks het goede voornemen en de eerlijke belofte, beëindig dan het huwelijk –met pijn in het hart- en geef ruimte waarbij 'ongemak' tot een minimum wordt gereduceerd, onrecht wordt voorkomen en een nieuw perspectief mogelijk is en zinvol. Een klus voor de moraalgroep (blz.3), die moet benoemen wat Petrus tot ontbinding moge bewegen en de kerk tot het aanbieden van kundige steun en het (be)vestigen van een/de genadestatus voor de nieuwe situatie - haar pastoraal vermogen, niet meer kerkrechtelijk maar pastoraal-psychologisch, niet meer van lang geleden maar actueel.

Als je meer weet, moet je dan niet anders gaan denken omwille van wat ook waar is, waarde heeft?

Een ander punt: gescheiden gelovigen die een tweede (burgerlijk) huwelijk zijn aangegaan mogen wel deelnemen aan de Eucharistie maar niet ter Communie gaan. Vreemd. De Eucharistie (link "cruciaal" op de site) behelst de offerande + de dank-'actie' + de Communie. Is hij/zij dan wel rein genoeg om dank aan te bieden "door Hem en met Hem en in Hem" ? Dan heeft het vroegere "Extra omnes" vòòr de offerande meer inhoud.

Epe, 25 maart 2014 – 28 augustus / 8 december 2015 ('18)

⁶ 'Acht' met de betekenis van 'een nieuwe tijd', die met hem aanbreekt. Zie Boek over Geloof, Getallensymboliek.

De teksten

Bladzijde 4

Marcus 16 *verrijzenis*

14 Later verscheen Hij aan de elf, toen ze aan tafel waren, en Hij verweet hun hun gebrek aan geloof en hun verstoktheid van hart, omdat ze geen geloof geschonken hadden aan hen die Hem in leven gezien hadden.

In het Grieks staat: "... verweet hun hun ongeloof en verstoktheid van hart (zelfs: -καί !- verstar- ring van hart) omdat ...". Ik versta 'vastgelopen ongeloof, dat hij hun verweet omdat ze niet hadden geluisterd. Als ze dat wel hadden gedaan, waren ze die traumaplank voor hun hoofd kwijt geraakt. Kennelijk hebben zij dat als 'verwijft' ervaren – schaamte? Hoe hadden we zo stom kunnen zijn?

Lucas 16, 16 - 18 *de Wet blijft geldig*

De Wet en de Profeten gaan tot Johannes; sindsdien wordt het koninkrijk van God verkondigd en iedereen staat te dringen om er binnen te komen. Maar nog eerder vergaan hemel en aarde dan dat een letter van de wet vervalt. Wie zijn vrouw verstoot en met een andere trouwt, pleegt echtbreuk, en ook wie trouwt met een vrouw die door haar man verstoten is, pleegt echtbreuk

ingesprongen alinea onderaan

Matteüs 5 *leerpunt*

31 Ook is er gezegd: Wie zijn vrouw verstoot, moet haar een scheidingsbrief geven. 32 Maar Ik zeg jullie: ieder die zijn vrouw verstoot, behalve in geval van ontucht, brengt haar tot echtbreuk, en wie trouwt met een vrouw die is verstoten, pleegt echtbreuk.

voetnoot

Matteüs 18 *vergeving*

21 Toen kwam Petrus bij Hem en zei: 'Heer, hoe vaak moet ik mijn broeder vergeven als hij mij iets misdoet? Tot zeven keer toe?' 22 Jezus zei hem: 'Niet tot zeven keer toe, zeg Ik je, maar tot zeventig maal zeven keer toe'.

Lucas 17

3 Let op! Als je broeder zondigt, wijs hem dan terecht, en als hij zich bekeert, vergeef hem dan. 4 Als hij zevenmaal op een dag tegen je zou zondigen en zevenmaal tegen je komt zeggen: "Ik heb er spijt van", dan moet je hem vergeven.

Voor de andere teksten zie volgende pagina.

Toevoeging mei 2015

Moge het duidelijk zijn dat ik scheiding niet propageer. De liefde vraagt al om eenheid, die nooit genoeg krijgt. Na 55 jaar huwelijk scheidt de dood niet meer en weet je dat je rijk mocht zijn. Ook in geloof. Maar, het kan gebeuren dat En dan moge ook recht zijn beloop krijgen.

Niettemin rijst de vraag hoe dit kon gebeuren, hoe al zo lang niemand op het idee kwam dat -met die onjuiste vertaling- de Wet/Mozes een misstand – nl. onwil - honoreert. Ik ga niet de geschiedenis na maar wou me beperken tot een paar conclusies:

- de Bijbel moet kundig worden gehanteerd volgens de huidige kennis, ook op wetenschappelijk terrein. Men moet idee hebben van de verhalen'cultuur' waarin die mensen toen en daar leefden. En men moet gebaseerd op ontstaan, doorgeven en grammatica hoofd- en bijzaken onderscheiden. Vooral inzake het N.T.
- men moet verdacht zijn op vooringenomenheid – 'het is altijd zo geweest en kan niet anders', ook als het beter kan.
- we weten inmiddels meer van het onderbewuste dan twee à drie generaties terug. Het psychisch mechanisme van 'ik niet dus jij ook niet' bestaat en kan misleiden, ook inzake alles wat met seksualiteit heeft te maken. Ook als het goed, uit zorg, is bedoeld.

Marcus 10

2 Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτων αὐτὸν εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολύσαι, πειράζοντες αὐτόν.

3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωϋσῆς;

4 οἱ δὲ εἶπαν· ἐπέτρεπεν Μωϋσῆς βιβλίον ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολύσαι.

5 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην.

6 ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς·

7 ἔνεκεν τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα [καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ],

8 καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ μία σὰρξ.

9 ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

10 Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθηταὶ περὶ τούτου ἐπηρώτων αὐτόν.

11 καὶ λέγει αὐτοῖς· ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν·

12 καὶ ἂν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται.

2 Er kwamen farizeeën op Hem af met de vraag of een man zijn vrouw mag verstoten; ze wilden Hem op de proef stellen. 3 Hij gaf hun ten antwoord: 'Wat heeft Mozes u voorgeschreven?' 4 Ze zeiden: 'Mozes heeft toegestaan een scheidingsakte te schrijven en haar dan te verstoten.' 5 Daarop zei Jezus hun: 'Omdat u hardleers bent, heeft Mozes u dat voorgeschreven. 6 Maar vanaf het begin van de schepping heeft Hij hen mannelijk en vrouwelijk gemaakt. 7 Daarom zal een mens zijn vader en moeder verlaten en zich hechten aan zijn vrouw, 8 en die twee zullen één zijn. Ze zijn dus niet meer twee, maar één. 9 Dus: wat God heeft verbonden, moet de mens niet scheiden.'

slagzin 10 Thuisgekomen vroegen de leerlingen Hem opnieuw hierover. 11 Hij zei hun: 'Wie zijn vrouw verstoot en met een ander trouwt, pleegt echtbreuk tegenover haar, 12 en als zij haar man verstoot en met een ander trouwt, pleegt zij echtbreuk.'

Matteüs 19

3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν καὶ λέγοντες· εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;

4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ κτίσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;

5 καὶ εἶπεν· ἔνεκα τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν

6 ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ σὰρξ μία. ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

7 Λέγουσιν αὐτῷ· τί οὖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολύσαι [αὐτήν];

8 λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεπεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.

9 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται.

(10 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ· εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμήσαι.)

3 Er kwamen farizeeën op Hem af om Hem op de proef te stellen. Ze zeiden: 'Is het een man geoorloofd zijn vrouw te verstoten om een willekeurige reden?' 4 Hij gaf ten antwoord: 'Hebt u niet gelezen dat de schepper hen vanaf het begin mannelijk en vrouwelijk heeft gemaakt? 5 En dat Hij gezegd heeft: Daarom zal een mens zijn vader en moeder verlaten en zich hechten aan zijn vrouw, en die twee zullen één zijn? 6 Ze zijn dus niet meer twee, maar één. Dus, wat God heeft verbonden, moet de mens niet scheiden.'

7 Ze zeiden Hem: 'Waarom heeft Mozes dan bevolen haar te verstoten door haar een scheidingsakte te geven?' 8 Hij zei hun: 'Omdat u hardleers bent, heeft Mozes u toegestaan uw vrouw te verstoten, maar dat was niet zo vanaf het begin.'

invoeging, slagzin 9 Maar Ik zeg u: wie zijn vrouw verstoot, behalve in het geval van ontucht, en met een ander trouwt, pleegt echtbreuk.

(10 Zijn leerlingen zeiden Hem: 'Als het zo is tussen man en vrouw, is het beter niet te trouwen.')

Uit de Talmoed

Een paralleltekst (de enige ?) in Misjna Gittien 9:10 – alleen ter oriëntatie:

The School of Sjammai say, A man may not divorce his wife unless he has found in her aught improper, as it is said, "because he hath found unseemly thing in her". But the School of Hillel say, Even if she spoiled a dish for him, as it is said, "because he hath found some unseemly thing in her".

R. Akiba says, Even if he found another more beautiful than she is, as it is said, "Then it cometh to pass if she find no favour in his eyes."

Rabbijn Leo Mock attendeerde me hierop. De drie aanhalingen zijn Deut. 24,1.

De Misjna begrijpen is een vak apart. Ik waag me er niet aan maar vermeld dit als mogelijke achtergrond van Mt 5,31a en om aan te geven hoe direct en treffend Jezus' antwoorden zijn vergeleken met die benaderingen.

Voor fanatici

een poging tot concentrische opbouw Mt 19, 3-4. 6-8

titel: Καὶ προσῆλθον αὐτῷ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν καὶ λέγοντες·

a εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πάσαν αἰτίαν;

b οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ κτίσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς ;

c ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ σὰρξ μία.

d ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν

c' ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

b' τί οὖν Μωϋσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολύσαι [αὐτήν];

a' ὅτι Μωϋσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεπεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν,

afsluiting: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.

Titel en afsluiting maken duidelijk dat het een 'onderzoek' van een principe gaat.

a en a' de vraag concreet en het betreffende antwoord daarop.

b en b' scheppingsprincipe en de afwijking ervan.

c en c' de eenheid die niet gebroken mag worden, want

d God heeft verbonden

V.5 zie ik als een ingevoegde uitweiding en v.9 is een glosse, die niet woorden van Mozes weergeven (zoals Jezus die invulde) maar een woord van Jezus zelf.

In v.10 komt een ander thema ter sprake. Als het er op aankomt, leidt v.9 eerder v.10 vv in dan dat het de voorgaande afsluit. Daarom begrijp ik v.9 als 'je kunt niet zomaar scheiden tenzij ... ', hetgeen past in Mt 5, de lering, een andere context dan de discussie van Mt 19, die Mt 5,32 uitwerkt.

"Behalve in geval van ontucht" is kennelijk zo'n zwaar argument dat het in de opsomming van de leerpunten van Mt 5,21vv al direct wordt genoemd. Zou dat 'verstoktheid van hart', dat een huwelijk onmogelijk maakt, daar ook niet thuis horen? Als verbod om te trouwen. ?

Maria Tenhemelopneming 2015 – Feest St. Willibrord 2015

Piet Goris (1929) doctoraal theologie KTU 1990

is 26 jaar als vrijwilliger actief geweest in de Martinusparochie te Epe op het terrein van catechese, pastorale zorg en liturgie.

Hij is de auteur van "Boek over Geloof"; zie www.Overgeloof.info

Postadres: Schotakker 42 8162JE Epe Nederland

Email: boekovergeloof@kpnmail.nl

tel. 0578-612257